

SLÆGTEN SAXE I AARHUS I DET 16. OG 17. AARHUNDREDE

Af

A. BLICHFELDT-PETERSEN

Slægten Saxe har været omtalt flere Gange bl. a. i Hans Jensen Grønbechs Slægtsbog¹ og nu sidst i 1940 af Redaktør Ludvig Saxe fra Oslo i »Slekten Saxe i 400 Aar«. Om denne Slægt har jeg i adskillige Aar samlet Oplysninger, og da en Del af disse ikke har været kendt før, har jeg tænkt, at det kan have sin Interesse at faa en samlet Fremstilling af hele Slægten. I den følgende Oversigt skal jeg dog, hvor det drejer sig om Oplysninger, som findes optrykt i de ovenfor nævnte Arbejder, indskrænke Stoffet mest muligt.

Et Epitafium i Aarhus Domkirke over Borger *Peder Saxe* skal endvidere blive gjort til Genstand for en nærmere Betragtning.

Den første Bærer af Navnet Saxe² i Aarhus er en Borger i Byen ved Navn *Jost Saxi*. Han er rimeligvis Fader til *Saxi Jostsen* og *Peder Saxi*, som sværger Borgered henholdsvis 9. og 11. Sep. 1540. Denne Borgered er ikke tidligere omtalt i Aarhus Borgerskabs Protokol, og da ikke mindre end henholdsvis seks og tretten, som synes forlængst at have været Borgere, aflægger denne Ed paa en Gang, kan det tyde paa, at den først da er indført. I Borgerskabsprotokollen staar i Aaret 1540 anført: »Torsdagen næst efter Nat. Mar. svor Rasmus Matsen Borgered, ligesaa Severin Tøchsen, Lars Olufsen, Jens Skrædder, *Saxi Jostsen*, Severin Snedker. Lørdagen næst efter svor Poul Brødt, Simen Skrædder, *Peder*

¹ Personalhist. Tidsskr. 3. II. 149.

² Navnet Saxe optræder dog allerede paa et langt tidligere Tidspunkt i Aarhus, idet Runestenen, kaldet »Aarhus Sten 6«, som blev fundet i Aarhus Frue Kirke i 1905, har følgende Indskrift: »(T)oste(?) og Hove rejste sammen med Frebjørn denne Sten efter Asser Saxe, deres Fælle, en meget velbyrdig »Dreng«. Han døde som den største Unidding blandt Mænd. Han ejede Skib sammen med Arne.« Stenen er sandsynligvis fra Tiden ca. 950—1050 og Asser Saxe har som nævnt i »Aarhus gennem Tiderne« I, Side 73—74 og 76—77 velsagtens været Viking og ikke Skipper eller Reder i Aarhus, men Tilknytning til Stedet maa han jo have haft.

Saxi o. s. v. (ialt tretten)«. Samme Dag som de tretten aflægger Eden, indføres en ny Borger med disse Ord: »at Løverdagen næst efter Nat. Mar. blev Michel Jensen Smed Borger, som kom af Hummelure og skal give 15 March at betale til Martii næstkommende. Pro eo Jacob Knudsen.« Det synes derfor sandsynligt, at Borgereden har faaet et nyt Indhold, hvorfor de ældre Borgere maa aflægge den, og de gør det saa samtidig.³ Saxi Jostsen og Peder Saxi har sikkert været Borgere i Aarhus før 1540.

Der kan kun gisnes om, hvorvidt Peder Saxi er Søn af Jost Saxi, men Peders ældste Søn bærer Navnet Just, hvilket jo kan tale for Formodningen.

Jost Saxi levede omkring 1500. Han omtales i Aarhus som Tingsvidne »en af de 24« 2. Juni 1513 og atter 19. og 26. Jan. 1514.⁴

Hans Sønner er rimeligvis A og B.

A. *Saxi Jostsen*, som sværger Borgered i Aarhus 9. Sep. 1540; iøvrigt vides intet om ham.

B. *Peder (Jostsen?) Saxe*, som sværger Borgered i Aarhus 11. Sep. 1540; han nævnes som Borger i 1546.⁵ To Sønner er kendte:

1. *Just Pedersen Saxe*, f. ca. 1543 i Aarhus. Immatrikuleret ved Universitetet i Rostock i April 1565 under Navnet Jodocus Petrus Saxo, Gothus Arhusiensis.⁶ Præst i Mørke-Hvilsager 1567,¹ Provst 1577; betaler i 1599 Jordskyld til Aarhusgaard,⁷ død 1619; g. ca. 1576 m. *Apelone Sørensdatter Pind*, f. i Aarhus, død 3. Maj 1597. (Vist Datter af *Søren Pind*, som nævnes 1541, sejlede paa Lübeck og i 1562 ejede en Gaard paa Fiskergade i Aarhus). Baade Just Saxe og *Apelone Pind* er begravet i Mørke Kirke ret for Alteret.¹

Ifølge Hans Jensen Grønbechs Slægtsbog havde de seks Børn, idet den i 1601 nævnte Fadder for *Jens Hansen Grønbech*, som benævnes Barnets Morbroder Hr. Just Saxi, er medregnet. Det er selvfølgelig muligt, at en saadan Morbroder har eksisteret, men det kan ogsaa være en Skrivefejl i Slægtsbogen, saa at Morbroder skal være Morfader, hvis Navn jo netop er Hr. Just Saxi.

Seks Børn: a—f.

³ I. Hoffmeyer: Blade af Aarhus Bys Historie II 357.

⁴ Hübertz: Aktstykker vedk. Staden og Stiftet Aarhus I 104 og 109.

⁵ Hübertz: Aktstykker vedk. Staden og Stiftet Aarhus I 247.

⁶ L. Daa: Matrikler over nordiske Studenter ved udenlandske Universiteter 88.

⁷ Hoffmeyer: Personalhistoriske Notater paa Statsbiblioteket i Aarhus.

- a. *Maren Justdatter Saxe*, f. 9. Okt. 1577 i Mørke, død 29. Nov. 1627, begravet i Viborg Graabrødre Kirke; — g. 1° 9. Okt. 1597 i Aarhus m. *Jens Smed*, Kæmner i Aarhus 1589, død 28. Maj 1599, begravet i Frue Kirke; — g. 2° 29. Juli 1600 i Aarhus m. *Hans Hanssen Grønbæk*, født i Flensborg, Skriver paa Aarhusgaard i 1600, tager Borgerskab i Aarhus 22. Okt. 1601, Raadmand 1607—13, Borgmester 1618—24, død 14. Aug. 1624 og begravet i Domkirken; — g. 3° Sept. 1627 m. *Peder Pedersen Bering*, Borgmester i Viborg 1632—55, begravet i Viborg Graabrødre Kirke. I 1. Ægteskab en Søn, som bar Navnet Saxe: 1. To Sønner i 2. Ægteskab.
1. *Peder Jensen Saxe*, f. 25. Marts 1599 i Aarhus, død 1628 i Kalundborg.
- b. *Peder Justsen Saxe*, f. 1579, død 1587, begravet i Frue Kirke i Aarhus; han druknede i et Vandhul ved Broberg i Aarhus.¹
- c.? *Just Justsen Saxe*, nævnes som Præst 1601 (se foran).
- d. *Søren Pind (Saxe)*, f. ca. 1584, Student fra Aarhus, studerede hos Jesuitterne i Tyskland i to Aar og druknede i Rhinen 1604.
- e. *Anna* eller *Eva Justdatter Saxe*, f. 1586, død 22. April 1660 i Aarhus (Skifte 21. Maj 1660); g. ca. 1610 m. *Henrik Christensen Blichfeld*, f. ca. 1570 i Aarhus (Søn af Sognepræst ved Frue Kirke i Aarhus Magister *Christen Ottesen Blichfeld* — død 23. April 1596, begravet i Domkirken — og *Eva Nielsdatter*, død 1579). Henrik Blichfeld blev immatrikuleret som Student i Helmstedt 26. Sep. 1594, ved Universitetet i Zerbst 13. Aug. 1595,⁸ Magister filosofix 23. Okt. 1595 i Helmstedt,⁹ Sognepræst i Tirstrup-Fuglslev 8. Maj 1597, død 1. Jan. 1631 (Skifte 30. Marts 1631) — hans Dødsaar angives de fleste Steder fejlagtigt som 1633 —, g. 1° m. *Karen Hansdatter*, f. paa Samsø, død 1601 og begravet i Frue Kirke i Aarhus (Ligsten), (Datter af Sognepræst i Besser-Onsbjerg Magister *Hans Knudsen* og *Anna Jensdatter*). Han ejede 1623 en Gaard paa Vestergade i Aarhus, som i 1631 beboedes af Enken *Anna Justdatter*, som desuden i 1636 ejede en Gaard paa Broberg og 16. Feb. 1637 skødede en øde Ejendom paa

⁸ Personalhist. Tidsskr. 11 II 40.

⁹ Svensk personhist. Tidsskr. XIX 204.

- Fiskergade til Raadmand Rasmus Nielsen.¹⁰ Hun havde 1. Prioritet i en Gaard i Ebeltoft.¹¹ Han havde en Søn i første Ægteskab og seks Børn i andet Ægteskab.¹²
- f. *Peder Justsen Saxe*, f. 1588 i Mørke, rejste til Norge, hvor han blev Foged over Halsnø Kloster 1640, død ca. 1654;¹³ g. ca. 1625 m. *Dorthe Thorsdatter Talge*. Ingen Børn.¹³
2. *Peder Pedersen Saxe*, f. ca. 1550, Kæmner 1584,⁷ ejede i 1588 Boder »Bag Klosteret« og var i Borgervæbningen samme Aar. Han underskrev 30. April 1608 en Fuldmagt sammen med 33 andre. Hans Segl findes i Raadhusets Arkiv. Ejede i 1612 den Ejendom paa Vestergade, hvor nu Svaneapoteket er. Han døde 28. Feb. 1621 — Epitafium i Domkirken; g. 1° m. *Maren Terkildsdatter Abildgaard*, død 10. Jan. 1614 (vist Datter af Byfoged i Aarhus 1565—67 Terkel Pedersen Abildgaard); g. 2° m. *Karen Christensdatter Blichfeld*, f. ca. 1594, død 1666 (Skifte 5. Marts 1666), (Datter af Præst ved Frue Kirke Magister *Christen Ottesen Blichfeld* — død 23. April 1596 — og *Cecilie Lauritsdatter Fogh*). *Karen Blichfeld* g. 2° ca. 1623 m. *Jens Clemensen*¹⁴ (Søn af Raadmand i Aarhus *Clemens Jensen Smagbier* — død 1626, begravet i Domkirken — og *Anna Olufsdatter* død 1650). *Jens Clemensen* tog Borgerskab i Aarhus 18. Dec. 1623, kgl. Majestæts Toldskriver 1641—42, Raadmand i Aarhus 1651, død 1656 (Skifte 15. Okt. 1656). I 1627 lejede han Kongen tre store Lofter til hans Landgildekorn; Fadder 10. Okt. 1630 i Skjoldelev Præstegaard. I 1639 ejede han en Ager udenfor Munkeport, 1648 »ligger til »Bonis communia capitula« i Bildbjerg i Hasle Hd., som *Jens Clemensen* i Aarhus haver fæstet«;⁷ han boede paa Vestergade i *Peder Saxes* Gaard. At *Peder Pedersen Saxe* var gift 2° Gang med *Karen Christensdatter Blichfeld* fremgaar deraf, at *Peder Saxe* i 1612 og 1619 betaler Skat af Ejendommen paa Vestergade, medens *Karen Saxi's* betaler i 1622 og *Jens Clemensen* i 1623.¹⁵
- Peder Saxe* havde to Sønner og to Døtre (a—d). *Jens*

¹⁰ Aarh. Tingbog Bl. 20 a.

¹¹ Bøttiger: Ebeltoft og Omegn 242.

¹² Arkiv for Genealogi og Heraldik 171—75.

¹³ Ludv. Saxe: Slekten Saxe i 400 Aar 15 og 28.

¹⁴ Aarhus Stifts Aarvog 34/26, 34/37 og 35/68.

¹⁵ En Pakke Nr. 579 med forskellige Skatter 1612—63 i Aarhus Raadstuearkiv i Landsarkivet, Viborg.

Clemensen og Karen Christensdatter Blichfeld's ældste Søn bar Navnet Saxe, opført som (e).

- a. *Karen Pedersdatter Saxe*, f. ca. 1583, død Juni 1616 i hendes Alders 33. Aar,¹⁶ g. m. *Hans Andersen Grøn­bæk*, f. ca. 1581 i Grøn­bæk og Halvbroder til den foran nævnte *Hans Hansen Grøn­bæk*. Han tog Borger­skab i Aarhus 14. Nov. 1611 og var Kæmner 1624, blev Overformynder 22. Feb. 1638, konstitueret Hospi­talsforstander 1639,¹⁷ Byfoged 1642—43; ved et Skifte 11. Juni 1649 benævnes han Raadmand. Han ejede 1636 Gaardsavl i Borgporten og boede selv der. Et Pantevidne udstedes 6. Nov. 1656 til Gertrud Jens­datter Winther.¹⁷ Ved en Kommission 26. Feb. 1661 omtales han som »en gammel skrøbelig Mand og ingen Næring«, og 9. Jan. 1662 døde han i sin Alders 81. Aar og blev begravet i Domkirken.¹⁸ Han var g. 2° m. *Kirsten Lauridsdatter*, død ca. 1669.
- b. *Peder Pedersen Saxe*, f. 1585 i Aarhus, Student i Helmstedt 1612, immatrikuleret ved Københavns Universitet 1614, Dr. med. et philosophiæ i Helmstedt 1615, Medicus i Aarhus før 1622, Kannik i Aarhus, døde 6. April 1641.¹⁸ Han var g. 1° 1617 i Helmstedt m. *Sophrosyne Schevelius*, død 26. Marts 1622 i Aarhus (Datter af Superintendent Professor Dr. *Lauritz Schevelius* i Helmstedt), og g. 2° 1623 m. *Ursula Andersdatter*, f. i Vejle, begravet 17. Maj 1654 i Aarhus. Ingen Børn kendte. Det er muligt, at *Svend Pedersen Saxe*, f. ca. 1631, død 1688, Sognepræst i Gjerslev, kan være en Søn. Maaske er ogsaa *Karen Pedersdatter*, som omtales i et Skøde dateret 28. Feb. 1683 ved­rørende en Ejendom paa »Emmervad westre Side« kaldet »Osle Doctors øde Gaard«, en Datter af Peder Pedersen Saxe. Ejendommen betegnes i Skødet som Karen Pedersdatters øde Eje paa Hjørnet i Emmer­vad om bag Klosteret; det siges i langsommelig Tid at have staaet ledigt.¹⁸ Osle Doctors maa vel sagtens være Ursula Doctors.
- c. *Terkild Pedersen Saxe*, vist født i Aarhus, tog Borger­skab i Aarhus 3. Marts 1614, boede i 1619 paa Bro­berg i Aarhus, senere omtales »Gaardsavl Terkil Saxis paa Graven«. Hospitalsforstander i Aarhus fra engang

¹⁶ Ligsten i Aarhus Domkirke.

¹⁷ Aarhus Tingbog 1676—80, Rl. 141 a.

¹⁸ Aarhus Stifts Aarbog 1937/93.

i 1620'erne indtil 1628. 27. Sept. 1632 gav han Afkald efter Rasmus Rasmussen Væver hans tvende Børn Otto og Johan Rasmussen.¹⁹ Torsdagen 2. Marts 1637 forpligtede han sig til ikke at give yderligere Pant i sin Ejendom paa Broberg, før hans Svoger Hr. *Hans Abel*, Sognepræst til Mariager's Pantebrev, udstedt af ham, var blevet indfriet.²⁰ Han maa imidlertid være død inden Udgangen af Aaret, da hans Ejendom paa Broberg paa et Tidspunkt efter denne Dato var overgaaet til Rasmus Hansen Bager.¹⁵ Terkild Pedersen Saxes Svoger Hr. Hans Jacobsen Abel i Mariager synes at have forestaaet Salget.²⁰ Terkild Saxe var vist gift med en Datter af Raadmand i Aarhus, Boghandler *Jacob Abel*,⁷⁾ som tog Borgerskab 1595 og døde i 1610, og Hustru, død 1632. Svogeren *Hans Jacobsen Abel* var g. m. *Kirsten Pedersdatter*, men da hun var en Datter af Præsten i Spjellerup-Smerup i Faxe Herred *Peder Jacobsen Mariager*,²¹ maa Svogerskabet, saafremt det var virkeligt Svogerskab, fremkomme ved, at Terkild Saxe var g. m. Hr. Hans Jacobsen Abels Søster. Ingen Børn kendte.

- d. En Datter sikkert af andet Ægteskab, men om hende vides intet.
- e. *Peder Jensen Saxe*, f. ca. 1627, Student fra Aarhus 1647, Hører i Aarhus 1654 og Baccalaur samme Aar, Sognepræst i Sjelle-Skørring 1656, død 1662 efter 5. Maj, thi den Dag nævnes han i et Skiftebrev. Han havde to Brødre, nemlig Borger i Aarhus *Clemen Jensen*, hvis Søn hed *Gregers Clemensen Blichfeld* og blev Byfoged først i Fredericia, senere i Æbeltoft, og Magister *Christen Jensen Blichfeld*, Sognepræst i Ringsted. Ingen Børn.

Epitafiet i Aarhus Domkirke over Peder Pedersen Saxe (2) viser denne som Hovedfigur i Midten af Billedet. Ved hans højre Side ses to voksne Mænd — hans to Sønner — og en lille Pige, ved den venstre Side to Kvinder. Antagelig er det Dr. med Peder Saxe (2 b), som ses nærmest Faderen; han er den ældste, og desuden har man Lov at formode, at han, som har opholdt sig en Del Aar i Udlandet, vil være den efter Tidens Forhold mest moderne klædte, hvilket han da ogsaa ses at være paa Epitafiet (Halskraven). Kæmner og Borger Terkild Saxe (2 c) skulde da

¹⁹ Overformynderiprotokollen for Aarhus.

²⁰ Aarhus Tingbog Bl. 28 b.

²¹ Velvilligst meddelt af Fru Nina Petersen, Sølvgade 96, København.

være Skikkelsen længst til venstre. Den lille Pige foran Sønnerne er antagelig den ovenfor under 2 d nævnte Datter af andet Ægteskab. Af de to Kvinder er hun nærmest Midten Peder Pedersen Saxes første Hustru Maren Abildgaard; men om Skikkelsen længst til højre er Karen Christensdatter Blichfeld eller Karen Pedersdatter (2 a) er vanskeligere at besvare. Er Epitafiet malet før

Maren Abildgaards Død 1614, maa det være Karen Pedersdatter Saxe; men hvorfor er hendes Mand saa ikke taget med, og hvorfor er den lille Pige anbragt foran de voksne Sønner, naar den voksne Datter findes ved Siden af Moderen? Lægens Halskrave er, efter Oplysninger indhentet i »Den gamle By« i Aarhus, fra Tiden omkring 1615. Jeg formoder derfor, at Epitafiet snarere er malet nogle Aar efter Maren Abildgaards Død, ogsaa efter Karen Pedersdatters Død 1616 — af hvilken Aarsag hun ikke er medtaget — og ligeledes nogle Aar efter Peder Saxes andet Giftermaal med Karen Christensdatter Blichfeld. Den lille Pige er sikkert af andet Ægteskab, og Billedet er vel sagtens malet, da hun var to eller tre Aar og rimeligvis inden Lægens Giftermaal i 1617, eftersom ingen Svigerdøtre findes portrætteret.

Epitafiet skulde efter denne Formodning være fra Slutningen af 1616 eller Begyndelsen af 1617 og Skikkelsen til højre være Karen Christensdatter Blichfeld. Den lille Pige er da naturligt

placeret foran sine to Halvbrødre, saaledes at alle levende Børn er paa Faderens højre Side og hans Hustruer paa venstre Side.

Efter 1656, da Karen Christensdatter Blichfeld døde — hun blev næsten altid benævnt Karen Saxis —, har jeg ikke truffet Saxe-Navnet i Aarhus, og da Peder Jensen Saxe i Sjelle døde seks Aar senere, forsvandt det ogsaa fra Aarhus Omegn. Navnet træffes dog af og til andre Steder i Danmark, men om der er nogen Forbindelse med den gamle Aarhus Slægt kan ikke afgøres. Der er Mulighed for, at Lægen kan have haft Efterkommere, men Bevis herfor kan ikke føres.